

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з наукової роботи
та міжнародної діяльності
Наталія ВІННІКОВА
«*Вікторія*» 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ
для аспірантів

спеціальності: В7 Релігієзнавство, В10 Філософія

освітнього рівня третього (освітньо-наукового)

освітньо-наукової програми: «Релігієзнавство», «Філософія»

Київ – 2025

Розробник:

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Пасько Ярослав Ігорович, доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук

Протокол від 28 серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри _____ Олександр ГОРБАНЬ

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми
Релігієзнавство

«28» 08 2025 р.

Гарант освітньо-наукової програми _____ Ірина ЛОМАЧИНСЬКА

Робочу програму перевірено

01. 09 2025 р.

Завідувач аспірантури, докторантури _____ Ілона ТРИГУБ

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

© Ломачинська І.М., 2025 р.

© Київський столичний університет імені
Бориса Грінченка, 2025 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	6 / 180	
Рік навчання	1	1
Семестр	1	1
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	3
Обсяг кредитів	6	6
Обсяг годин, в тому числі:	180	180
Аудиторні	48	24
Самостійна робота	90	156
Модульний контроль	12	-
Семестровий контроль	30	-
Форма підсумкового контролю	Іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни сформувати наступні загальні та фахові компетентності:

Для ОНП В 07 Релігієзнавство:

- ✓ ЗК 1: Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ✓ ЗК 4.Здатність розв'язувати комплексні проблеми релігієзнавства на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.
- ✓ СК 1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері релігієзнавства, враховувати соціальні, етичні, економічні та правові аспекти при розв'язанні цих проблем, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
- ✓ СК 2. Здатність аналізувати релігійні процеси та явища з позицій фундаментальних релігієзнавчих принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів.
- ✓ СК 3. Здатність планувати і виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері релігієзнавства та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у фахових наукових виданнях з релігієзнавства та суміжних галузей.
- ✓ СК 5. Здатність здійснювати комплексні інноваційні проєкти в сфері релігієзнавства та дотичні до неї міждисциплінарні проєкти, захищати інтелектуальну власність; лідерство під час їх реалізації.

Для ОНП В 10 Філософія:

- ЗК 1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК 3. Здатність застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

СК 5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

СК 6. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері філософії, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СКУ 7. Здатність до диференціації наукової діяльності відповідно до наукових інтересів здобувача; розуміння фундаментальних основ філософської науки; ґрунтовно знати історію світової та української філософії; володіти сучасним концептуальним апаратом філософії і текстологічною культурою філософа.

Результати навчання за дисципліною:

Для ОНП В 07 Релігієзнавство:

ПРН 4. Розробляти моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у сфері релігієзнавства та з дотичних міждисциплінарних напрямів.

ПРН 10. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень і моделювання, наявні літературні дані та інформаційні джерела.

Для ОНП В 10 Філософія:

ПРН 1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

ПРН 3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

ПРН 8. Розробляти та реалізовувати наукові та інноваційні проекти, які дають можливість створити нове цілісне знання та професійну практику і розв'язувати значущі наукові проблеми філософії з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів.

ПРНУ 11. Працювати з науковими текстами зі спеціальних літературних джерел та мережі Інтернет, виявляти та формувати нові ідеї та актуальні наукові проблеми, складати план дослідження. ПРНУ 12. Здійснювати компаративний аналіз складних явищ і процесів в контексті вітчизняних та зарубіжних наукових розвідок, зокрема в соціальній філософії або філософії освіти.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
МОДУЛЬ І. СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКИХ СИСТЕМ					
Змістовий модуль І.					
Сутність філософського знання у гуманітарній системі знань					
Тема 1. Основні проблеми філософського знання	8	2	0		6
Тема 2. Особливості філософського знання	10	2	2		6
Тема 3. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду	10	2	2		6
Модульний контроль	2				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	6	4		18
Змістовий модуль ІІ. Культурно-історична зумовленість формування філософських знань Стародавнього Світу					
Тема 4. Передумови виникнення філософії у Стародавній Індії та Стародавньому Китаї	8	2	0		6
Тема 5. Передумови виникнення давньогрецької філософії	10	2	2		6
Модульний контроль	2				
Семестровий контроль	10				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	4	2		12
Разом за модулем І	60	10	6		30
МОДУЛЬ ІІ. СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ МОДЕРНУ					
Змістовий модуль ІІІ.					
Особливості західного світогляду					
Тема 6. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду.	10	2	2		6
Тема 7. Людянимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу	10	2	2		6
Тема 8. Світоглядні орієнтації представників німецької класичної філософії	8	2	0		6
Модульний контроль	2				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	6	4		18
Змістовий модуль ІV. Світоглядні особливості української філософії					
Тема 9. Українська філософська думка в контексті європейського філософського процесу	8	2	0		6
Тема 10. Українська національна ідея як філософська проблема	10	2	2		6
Модульний контроль	2				
Семестровий контроль	10				
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	4	2		12
Разом за модулем	60	10	6		30

МОДУЛЬ III. ГУМАНІТАРНІ ВІЗІЇ ПОСТМОДЕРНУ					
Змістовий модуль V.					
Загальна характеристика сучасного історико-філософського процесу					
Тема 11. Поняття філософського дискурсу	12	2	0		10
Тема 12. Сучасний філософський процес	9	2	2		5
Модульний контроль	2				
Разом за змістовним модулем	23	4	2		15
Змістовий модуль VI.					
Основні напрямки сучасної західної філософії					
Тема 13. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм	9	2	2		5
Тема 14. «Філософія життя». Феноменологія. Екзистенціалізм. Герменевтика	7	2	0		5
Тема 15. Структуралізм і постструктуралізм	9	2	2		5
Модульний контроль	2				
Семестровий контроль	10				
Разом за змістовним модулем	37	6	4		15
Разом за модулем	60	10	6		30
Разом	180	30	18		90

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
МОДУЛЬ І. СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКИХ СИСТЕМ					
Тема 1. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду	30	2	2		26
Тема 2. Передумови виникнення давньогрецької філософії	30	2	2		26
Разом за модулем І	60	4	4		52
МОДУЛЬ ІІ. СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ МОДЕРНУ					
Тема 3. Особливості західного світогляду доби Модерну	30	2	2		26
Тема 4. Українська філософська думка в контексті європейського філософського процесу	30	2	2		26
Разом за модулем	60	4	4		52
МОДУЛЬ ІІІ. ГУМАНІТАРНІ ВІЗІЇ ПОСТМОДЕРНУ					
Тема 5. Сучасний філософський процес	30	2	2		26
Тема 6. Структуралізм і постструктуралізм	30	2	2		26
Разом за модулем	60	4	4		52
Разом	180	12	12		156

5. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ I. СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКИХ СИСТЕМ

Змістовий модуль I.

Сутність філософського знання у гуманітарній системі знань

Тема 1. Основні проблеми філософського знання

Загальне уявлення про філософію і філософування. Походження терміну «філософія». Філософія і мудрість. Філософія як самоусвідомлення епохи. Різновиди філософування. Метафізичний і філософський способи мислення. Філософування як діалог і бесіда. Філософія як пізнання людини і Всесвіту. Роль філософії у пізнанні світу та завдання її вивчення. Філософування як і пізнання. Філософія як процес створення та взаємодіалогу множини філософських учень, як процес творчого синтезу людських знань, аналізу пізнавальних зусиль та моральних явищ.

Основні поняття теми: філософія, метафізика, діалектика, світогляд, буття, мудрість, досвід, пізнання, смерть, безсмертя.

Тема 2. Особливості філософського знання

Дискусія про предмет філософії. Проблема відношення людини до світу. Структура і дисциплінарна будова філософського знання. Філософія в системі культури. Філософія і наука. Ціннісний вимір філософії. Філософія і релігія. Філософія і мистецтво. Філософія і етика. Філософія і пізнання людини. Раціональний метод осягнення світу.

Основні поняття теми: гносеологія, онтологія, аксіологія, антропологія, праксеологія, культура, релігія, етика.

Тема 3. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду

Поняття світогляду. Світогляд як спосіб орієнтації людини у системі життєвих цінностей та пріоритетів і як життєва позиція. Переживання і осмислення світу – від світовідчуття до світорозуміння. Філософія як пошук відповідей на питання сенсу життя у кризові періоди соціального буття. Виникнення філософії як критичне ставлення до традиції, сумнів у міфологічному світорозумінні. Філософія як пошук внутрішньої свободи. Складові світогляду: переконання, ідеали, цінності і знання. Споглядання, пояснення та перетворення світу як світоглядні позиції і способи освоєння світу. Історичні типи світогляду.

Основні поняття теми: свобода мислення, переконання, ідеали, цінності, знання.

Змістовий модуль II.

Культурно-історична зумовленість формування філософських знань Стародавнього Світу

Тема 4. Передумови виникнення філософії у Стародавній Індії та Стародавньому Китаї

Розмаїття традицій міфологічної свідомості аріїв та доарійських племен стародавньої Індії. Філософські школи Давньої Індії: особливості їх становлення.

Соціально-економічні та політичні передумови становлення духовної культури давньокитайського суспільства. Особливості родової системи Давнього Китаю та її моральна філософія. Докорінні зміни давньокитайського суспільства у V-IV ст. до н.е. Основні філософські школи Давнього Китаю.

Основні поняття теми: брахманізм, карма, мокша, самсара, астіка, настіка, йога, аскеза, буддизм, джайнізм, дао, де, жень, обов'язок, ритуал, мораль.

Тема 5. Передумови виникнення давньогрецької філософії

Три світоглядні принципи формування давньогрецької філософії: ідея космічного порядку, що підкоряється закону (*nomos*); розвиток математичних (передусім, геометричних) уявлень; формування життєво-практичного розуму, що використовував мову як засіб суспільних маніпуляцій. Захоплення риторикою як передумова формування здатності до самостійного мислення. Усвідомлення людини крізь призму нової світоглядної позиції, а саме – людина – істота політична, моральна, здатна жити за законом та правом. Мудрість перших філософів як мудрість житейського досвіду. Здатність філософської рефлексії до творення трансцендентного, метафізичного світу. Розвиток філософсько-гносеологічної рефлексії як розширення світу ідеальних об'єктів. Формування герменевтико-екзистенційної моделі розуміння світу.

Основні поняття теми: буття, небуття, число, стихії, матерія, душа.

МОДУЛЬ II. СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ МОДЕРНУ

Змістовий модуль III.

Особливості західного світогляду

Тема 6. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду

Традиціоналізм середньовічного світорозуміння. Патристика як форма побудови християнської культури та її само рефлексія. Хаотичність та недосконалість світу земного як протиставлення світу небесного. Християнське філософствування як екзегеза священного тексту (Августин Аврелій). Становлення християнської теології як релігійно-філософської герменевтики. Синтез античного релігійно-філософського світогляду та християнських цінностей (Боецій).

«Апофатичний» характер християнського філософствування – спроба аналізу божественного як непізнанного. «Катафатична» теологія про походження та пізнання світу, сутність і призначення людини. Фома Аквінський як систематизатор середньовічної схоластики.

Основні поняття теми: теологія, душа, дух, сакральне, профанне, геоцентризм, креаціонізм, теоцентризм.

Тема 7. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу

Антропоцентризм, пантеїзм та гуманізм як основні риси світоглядних орієнтацій епохи Відродження.

Містицизм та фаталізм у світогляді германського Відродження (Микола Кузанський, Еразм Роттердамський, Мартін Лютер).

Формування принципу активності у філософії Нового часу. Ідея інновацій, прагнення індивідуальної свободи та соціального прогресу. Людина як вершина світотворення. Протиставлення гуманізму та антропоцентризму. Основна ознака – орієнтація на ідеал раціонального знання, наявність добре розробленої логіки, поняттєвого апарату, теорії пізнання та методології; цінування нового, підтримка новацій, орієнтація на майбутнє; перевага індивідуального над загальним (Ф.Бекон, Р.Декарт, Т.Гоббс, Д.Локк, Б.Спіноза, Г.Лейбниц).

Основні поняття теми: гуманізм, раціоналізм, антропоцентризм, емпіризм, індуктивний метод, дедуктивний метод.

Тема 8. Світоглядні орієнтації представників німецької класичної філософії

Межі розуму у І.Канта. Моральний імператив І.Канта. Науковчення Й.Г. Фіхте та парадокси свободи. Натурфілософія Ф.В.Шеллінга. Тотожність свободи та необхідності у філософії мистецтва Ф.В.Шеллінга. Абсолютний ідеалізм Г.В.Ф.Гегеля. Антропологічна філософія Л.Фейєрбаха.

Основні поняття теми: моральний імператив, чистий розум, практичний розум, діяльність, свобода, трансцендентальний ідеалізм, діалектика, суб'єктивний дух, об'єктивний дух, абсолютний дух.

Змістовий модуль IV. Світоглядні особливості української філософії

Тема 9. Українська філософська думка в контексті європейського філософського процесу

Світоглядні засади становлення вітчизняної філософської традиції. Провідні філософські джерела та філософські ідеї часів Київської Русі. Становлення української ментальності: між Сходом і Заходом. Характерні риси українського національного характеру.

Вплив ідей західного гуманізму на духовні процеси в Україні. Просвітницькі ідеї представників Острозької академії. Особливості

філософських курсів Києво-Могилянської академії. Вплив представників української духовно-філософської традиції на становлення російської культури XVII ст. Світоглядні орієнтири духовних пошуків Г. Сковороди. Ціннісний вимір української національної духовності.

Вплив німецької новочасної філософії на становлення філософської думки в Україні XIX ст.

Основні поняття теми: світогляд, мораль, моральність, ментальність

Тема 10. Українська національна ідея як філософська проблема

Українська релігійно-філософська думка під російським гнобленням. Світоглядні відмінності української і російської нації у контексті їх провідних філософських концепцій. Формування української національної ідеї. М. Костомаров, П. Куліш, М. Драгоманов. Світоглядні ідеї Т.Шевченка.

Філософські ідеї у творчості генерації «Молодої України». І. Франко і Леся Українка про розвиток української національної ідеї. Література як засіб філософствування. Націєтворча функція інтелігенції. Етос особистості і усвідомлення національного вибору.

Філософська спадщина В.Липинського. Ідеї української національної еліти у творчості Д.Донцова. Взаємодія між національним героєм і масою.

Основні поняття теми: нація, національна ідея, національна еліта

МОДУЛЬ III. ГУМАНІТАРНІ ВІЗІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Змістовий модуль I.

Загальна характеристика сучасного історико-філософського процесу

Тема 11. Поняття філософського дискурсу

Поняття «текст»-«контекст»-«дискурс». Філософування як діалог: комунікативна природа дискурсу. Дефініція філософського дискурсу. Філософія і світогляд. Раціональність. Типи раціональностей. Специфіка філософської раціональності. Ознаки постнекласичної раціональності. Антропний принцип. Синергетика. Філософія як процес створення та взаємодіалогу множини філософських вчень як процес творчого синтезу людських знань, аналізу пізнавальних зусиль та моральних явищ. Томас Кун «Структура наукової революції». Поняття «парадигма», «філософсько-світоглядна парадигма». Класифікація філософсько-світоглядних парадигм сучасності. Основні філософські напрямки і течії – репрезентанти парадигм. Сциєнтизм та антисциєнтизм.

Українська філософія в контексті викликів сучасної доби

Основні поняття теми: дискурс, раціональність, діалог, парадигма, світоглядно-філософська парадигма, сциєнтизм, антисциєнтизм.

Тема 12. Сучасний філософський процес

Характеристика суспільно-політичного життя, науково-технічного прогресу і духовної культури XX століття, їх відображення в філософській

думці. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії. Основні риси сучасної філософії: практицизм, еволюціонізм, релятивізм, конкуренція раціоналізму та ірраціоналізму, сциєнтизму та антисциєнтизму. Аксіологічна забарвленість філософського знання. Прозорість кордонів між філософсько-світоглядними парадигмами. Практика переходу мислителів з однієї філософської школи до інших. Основні «повороти» мейнстріму сучасної філософії: антропологічний (1830-1850), когнітивний (1865-1920), лінгвістичний (1920-1979), постмодерністський (1979-по теп. час). Місце української національної філософії в історії світової філософської думки. Взаємозбагачення філософсько-світоглядних парадигм. Поняття філософського процесу. Перспективи розвитку філософського знання в ХХІ столітті.

Основні поняття теми: глобалізація, науково-технічний прогрес, антропологічна криза, практицизм, еволюціонізм, релятивізм, антропологічний поворот, когнітивний поворот, лінгвістичний поворот, постмодерністський поворот в філософії, філософський процес.

Тема 13. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм

Історичні умови виникнення позитивістської філософії. Загальні риси «першого позитивізму» (О. Конт, Г. Спенсер, Дж.С. Міль). «Другий позитивізм». Характеристика емпіріокритицизму (Е. Мах, Р. Авенаріус). Неопозитивізм. Аналітична філософія. Течія «загальної семантики». Постпозитивізм і його представники: К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд. Принципи верифікації і фальсифікації. Філософія науки.

Умови виникнення, основні принципи та напрями еволюції класичного марксизму. Теоретична програма перебудови суспільства. «Економічна картина» світу К. Маркса та її зв'язок з принципами нової політичної філософії. Поняття способу виробництва, його структура. Суспільно-економічної формації. Суспільні революції. Західний марксизм. Неомарксизм. Франкфуртська школа. Сучасна комунікативна філософія.

Основні поняття теми: позитивізм, неопозитивізм, аналітична філософія, філософія науки, марксизм, неомарксизм,

Змістовий модуль II. Основні напрямки сучасної західної філософії

Тема 14. «Філософія життя». Феноменологія. Екзистенціалізм.

Герменевтика

Антисциєнтистські парадигми сучасного філософування. Наростання ірраціоналістичних тенденцій. Волюнтаризм. «Філософія життя». Ф. Інтуїтивізм. Психологізм. Неофрейдизм.

Феноменологія. Е. Гусерль. Проект філософії як строгої науки. Життєвий світ і система. Феноменологічна редукція. Іntenціональність. Феноменологічний ідеалізм. Феноменологічний метод. Зв'язок із екзистенціальною проблематикою.

Екзистенціалізм як філософія людського існування. Джерела екзистенціалізму. Релігійний екзистенціалізм. Атеїстичний екзистенціалізм. Людина в умовах відчуження, соціальних криз, граничних ситуацій. Ставлення до віри. Проблема свободи людини і її сутність. Буття людини і буття світу. Проблема життя і смерті. Філософська антропологія.

Загальна проблема й історичні коріння герменевтики. Герменевтичне коло. Проблеми герменевтики в творчості М. Гайдегера. Онтологічна герменевтика Х.Г. Гадамера. Мова як особлива реальність. Онтологічно-гносеологічна герменевтика П. Рікера.

Основні поняття теми: ірраціоналізм, волюнтаризм, надлюдина, інтуїтивізм, несвідоме, психоаналіз, неофрейдизм, феноменологія, життєвий світ, система, докса, феноменологічна редукція, інтенціональність, екзистенціалізм, свободи, буття людини, герменевтика.

Тема 15. Структуралізм і постструктуралізм

Структуралізм. Семіотика культури. Постструктуралізм.. Проблема інтертекстуальності. Деконструкція. Постмодернізм.. Методологічні настанови постмодернізму. Філософія поверхні. Різома. Розуміння істини. Загальна оцінка сцієнтистських парадигм сучасної філософії (прагматизм, неокантіанство, неогегельянство), їх переваги та недоліки.

Основні поняття теми: структуралізм, структури свідомості, семіотика культури, постструктуралізм, постмодернізм

6.2.1. Завдання для самостійної роботи аспірантів ОНП Релігієзнавство:

МОДУЛЬ I. СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКИХ СИСТЕМ

Завдання для самостійної роботи – два творчих есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем.

Тема 1. Основні проблеми філософського знання

1. Філософське розуміння мудрості як основа формування релігійного світогляду та інтерпретації сакрального знання.
2. Філософія як самоусвідомлення епохи у контексті релігійних пошуків сенсу буття.
3. Метафізичний спосіб мислення і його роль у становленні релігійно-філософських концепцій про Бога, людину та світ.
4. Філософування як форма діалогу людини з Божественним у філософії релігії.
5. Пізнання людини і Всесвіту як філософська основа релігійної антропології та космології.
6. Філософський синтез знань як чинник формування сучасного релігієзнавчого дискурсу про мораль, свободу та духовність.

Тема 2. Особливості філософського знання

1. Дискусія про предмет філософії в контексті осмислення релігійного досвіду та духовних цінностей.
2. Відношення людини до світу як основа формування релігійно-філософської картини буття.
3. Філософія в системі культури та її взаємозв'язок із релігійними формами світогляду.
4. Взаємовідношення філософії і релігії у процесі пізнання смислу життя та трансцендентної реальності.
5. Ціннісний вимір філософії як підґрунтя морально-релігійних орієнтирів людини.
6. Раціональний метод осягнення світу у співвідношенні з релігійним способом пізнання істини.

Тема 3. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду

1. Світогляд як духовна основа релігійного самовизначення людини та формування її життєвих цінностей.
2. Взаємозв'язок світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння у становленні релігійно-філософського світогляду.
3. Філософія як пошук сенсу життя та засіб подолання духовних криз у релігійному вимірі людського буття.

4. Виникнення філософії як критичне переосмислення міфологічного світогляду та зародження релігійно-філософської рефлексії.
5. Пошук внутрішньої свободи у філософії як форма духовного самоздійснення людини в релігійному контексті.
6. Історичні типи світогляду та їх вплив на еволюцію релігійних уявлень, цінностей і переконань.

Тема 4. Передумови виникнення філософії у Стародавній Індії та Стародавньому Китаї

1. Розмаїття традицій міфологічної свідомості як підґрунтя формування релігійно-філософських уявлень Стародавньої Індії.
2. Становлення філософських шкіл Давньої Індії як етап еволюції релігійно-містичного світогляду та духовного досвіду.
3. Соціально-економічні та політичні передумови розвитку духовної культури Давнього Китаю у релігієзнавчому вимірі.
4. Родова система Давнього Китаю як основа формування морально-релігійної філософії та етичних норм суспільства.
5. Докорінні соціальні трансформації V–IV ст. до н.е. у Давньому Китаї як чинник оновлення релігійно-філософських пошуків.
6. Основні філософські школи Давнього Китаю та їхній внесок у формування морально-релігійних традицій і духовних ідеалів.

Тема 5. Передумови виникнення давньогрецької філософії

1. Ідея космічного порядку (nomos) у давньогрецькій філософії як основа релігійно-космологічного мислення та уявлень про гармонію Всесвіту.
2. Розвиток математичних і геометричних уявлень у давньогрецькій філософії як чинник формування релігійно-філософської концепції впорядкованості буття.
3. Формування життєво-практичного розуму і культури риторики в давньогрецькій філософії як передумова становлення етичного й релігійно-філософського самопізнання людини.
4. Усвідомлення людини як моральної та політичної істоти у контексті становлення релігійно-філософської антропології античності.
5. Мудрість перших давньогрецьких філософів як форма духовного досвіду, що поєднує життєву практику з пошуком трансцендентного сенсу буття та Божественного начала.
6. Розвиток філософської рефлексії античності від гносеологічного осмислення світу до формування герменевтико-екзистенційної моделі релігійного розуміння людини і Всесвіту.

МОДУЛЬ II. СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ МОДЕРНУ

Завдання для самостійної роботи – два творчих есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем

Тема 6. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду

1. Традиціоналізм середньовічного світорозуміння як основа формування релігійно-філософської моделі буття у християнській культурі.
2. Патристика як форма побудови християнської культури та саморефлексії духовного досвіду у становленні релігійно-філософської думки Заходу.
3. Протиставлення хаотичного і недосконалого земного світу ідеальному небесному порядку як прояв етико-релігійного символізму середньовічного мислення.
4. Християнське філософствування як екзегеза священного тексту (на прикладі Августина Аврелія) і становлення християнської теології як релігійно-філософської герменевтики.
5. Синтез античного релігійно-філософського світогляду та християнських цінностей у творчості Боєція як передумова формування середньовічної філософської традиції.
6. Апофатична і катафатична теології як два способи пізнання Божественного та їх систематизація у вченні Фоми Аквінського в контексті розвитку середньовічної схоластики.

Тема 7. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу

1. Антропоцентризм, пантеїзм і гуманізм епохи Відродження як релігійно-філософські основи нового бачення людини та її духовної гідності.
2. Містицизм і фаталізм германського Відродження (Микола Кузанський, Еразм Роттердамський, Мартін Лютер) як вияв релігійного пошуку внутрішньої свободи та єдності з Богом.
3. Формування принципу активності у філософії Нового часу як вираз духовної ініціативи людини у взаємодії зі світом і Творцем.
4. Ідея інновацій, індивідуальної свободи та соціального прогресу як релігійно-гуманістичні орієнтири філософії Нового часу.
5. Протиставлення гуманізму та антропоцентризму у світогляді Нового часу як проблема гармонізації розуму, віри та духовних цінностей.
6. Орієнтація філософії Нового часу на раціональне знання, логіку та методологію (Ф. Бекон, Р. Декарт, Т. Гоббс, Д. Локк, Б. Спіноза, Г. Лейбніц) як спроба раціонального осмислення Божого порядку та місця людини у ньому.

Тема 8. Світоглядні орієнтації представників німецької класичної філософії

1. Межі людського розуму у філософії І. Канта як підґрунтя релігійно-етичного усвідомлення пізнання та віри.
2. Моральний імператив І. Канта як вираження універсального духовного закону і морально-релігійної відповідальності людини.
3. Науковчення Й. Г. Фіхте та парадокси свободи як релігійно-філософське осмислення активності Я у взаємодії з Абсолютом.

4. Натурфілософія Ф. В. Шеллінга як спроба поєднати філософію природи з релігійною ідеєю єдності людини, духу і космосу.
5. Тотожність свободи та необхідності у філософії мистецтва Ф. В. Шеллінга як вияв релігійно-естетичного способу досягнення Божественного.
6. Абсолютний ідеалізм Г. В. Ф. Гегеля та антропологічна філософія Л. Фейєрбаха як два полюси релігійно-філософського розуміння Абсолюту і людини.

Тема 9. Українська філософська думка в контексті європейського філософського процесу

1. Світоглядні засади становлення української філософської традиції та її релігійно-духовні орієнтири.
2. Філософські джерела доби Київської Русі як підґрунтя формування християнського світогляду.
3. Становлення української ментальності між Сходом і Заходом як релігієзнавчий феномен духовного синтезу.
4. Просвітницькі та гуманістичні ідеї Острозької і Києво-Могилянської академій як вияви розвитку релігійно-філософської освіти в Україні.
5. Духовно-філософські пошуки Г. Сковороди як вияв ціннісного виміру національної духовності.
6. Вплив німецької новочасної філософії на формування релігійно-філософської думки в Україні XIX століття

Тема 10. Українська національна ідея як філософська проблема

1. Релігійно-філософські джерела української національної ідеї.
2. Релігійний зміст філософських пошуків українських мислителів XIX ст.
3. Християнський гуманізм у творчості І. Франка та Лесі Українки.
4. Релігійно-етичний вимір націєтворчої ролі інтелігенції.
5. Концепція державності у філософії В'ячеслава Липинського.
6. Національна ідея у філософії Дмитра Донцова.

МОДУЛЬ III. ГУМАНІТАРНІ ВІЗІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Завдання для самостійної роботи – два творчих есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем.

Тема 11. Поняття філософського дискурсу

1. Релігійно-філософський вимір дискурсивної раціональності.
2. Діалогічна природа філософського і богословського мислення.
3. Релігійний контекст постнекласичної раціональності.
4. Антропний принцип як основа релігійно-філософського осмислення буття.
5. Синергетика як модель взаємодії науки, філософії та релігії.
6. Релігієзнавчі аспекти філософсько-світоглядних парадигм сучасності.

Тема 12. Сучасний філософський процес

1. Релігійно-філософські орієнтири сучасного світоглядного процесу.
2. Взаємодія науки, релігії та філософії у добу науково-технічного прогресу.
3. Релігійні мотиви у контексті антисциєнтизму та ірраціоналізму XX століття.
4. Антропологічний та постмодерністський «повороти» у релігійно-філософській думці.
5. Аксиологічні основи сучасного релігійно-філософського знання.
6. Українська духовно-філософська традиція в контексті глобального релігієзнавчого дискурсу.

Тема 13. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм

1. Релігійно-філософські аспекти формування позитивістського світогляду.
2. Вплив позитивізму на секуляризаційні процеси та зміну релігійного мислення.
3. Марксизм як соціально-філософська альтернатива релігійній картині світу.
4. Неомарксизм і Франкфуртська школа у контексті критики релігії та духовності.
5. Комунікативна філософія як спроба гармонізації раціонального й духовного виміру буття.
6. Діалог науки, філософії та релігії в епоху постпозитивізму.

Тема 14. «Філософія життя». Феноменологія. Екзистенціалізм. Герменевтика

1. Релігійно-ірраціональні мотиви у формуванні антисциєнтистських парадигм сучасної філософії.
2. Волонтаризм і «філософія життя» як духовна альтернатива науковому раціоналізму.
3. Психоаналіз і неофрейдизм у контексті релігійного осмислення внутрішнього світу людини.
4. Феноменологія як спроба поєднання наукового пізнання з духовно-досвідним розумінням буття.
5. Релігійний екзистенціалізм як пошук сенсу віри в умовах людського відчуження і свободи.
6. Герменевтика як філософія тлумачення сакральних текстів і духовного досвіду.

Тема 15. Структуралізм і постструктуралізм

1. Символічно-релігійні виміри структуралізму та семіотики культури.
2. Постструктуралізм як філософське осмислення множинності смислів і духовних текстів.

3. Інтертекстуальність як принцип взаємодії релігійних традицій і культурних наративів.
4. Деконструкція як спосіб тлумачення священних текстів і духовного досвіду.
5. Постмодернізм як форма релігійного плюралізму та духовної відкритості.
6. Методологічні парадигми сучасного філософування у взаємозв'язку з релігійним мисленням.

6.2.2. Завдання для самостійної роботи аспірантів ОНП Філософія:

МОДУЛЬ І. СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКИХ СИСТЕМ

Завдання для самостійної роботи – два творчих есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем.

Тема 1. Основні проблеми філософського знання

1. Загальне уявлення про філософію і філософування.
2. Походження терміну «філософія», його інтерпретація.
3. Філософія і мудрість, особливості співвідношення.
4. Філософія як самоусвідомлення епохи.
5. Метафізичний і філософський способи мислення.
6. Філософування як діалог і бесіда.
7. Філософія як пізнання людини і Всесвіту.
8. Роль філософії у пізнанні світу та завдання її вивчення

Тема 2. Особливості філософського знання

1. Людина як основа філософської проблематики;
2. Сутність філософського знання у Х.Ортега-і-Гассета;
3. Цінність філософської дискусії у М.К.Мамардашвілі;
4. Структура філософського знання: генеза та сучасність;
5. Переосмислення структури філософського знання І.Кантом.

Тема 3. Походження, проблематика та особливості філософії як світогляду

1. Світогляд як система поглядів, знань, цінностей, вірувань і переконань;
2. Світогляд як духовно-практичне освоєння світу;
3. Переваги та обмеженість окремих типів світогляду;
4. Міфологічний світогляд як результат колективного несвідомого: від архаїки до сучасності;
5. Чуттєво-емоційне як символічне і знакове у міфологічному осягненні реальності;
6. Релігійний світогляд як регулятор моральності суспільства та засіб пропаганди.

Тема 4. Передумови виникнення філософії у Стародавній Індії та

Стародавньому Китаї

1. Розмаїття традицій міфологічної свідомості у стародавній Індії.
2. Філософські школи Давньої Індії: особливості їх становлення.
3. Соціально-економічні та політичні передумови становлення духовної культури давньокитайського суспільства.
4. Світоглядно-релігійні витоки філософствування у Давньому Китаї
5. Моральна спрямованість філософії Давнього Китаю
6. Основні філософські школи Давнього Китаю

Тема 5. Передумови виникнення давньогрецької філософії

1. Відображення пантеїзму давньогрецької міфологічної свідомості у формуванні філософського мислення Давньої Греції;
2. Культурно-історична зумовленість формування давньогрецької філософської системи знань;
3. Діалектико-матеріалістичні засади формування філософії у мілетській школі;
4. Філософія числа у ідейній системі Піфагора;
5. Вплив ідей Геракліта на становлення античної філософії.

МОДУЛЬ II. СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ МОДЕРНУ

Завдання для самостійної роботи – два творчих есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем.

Тема 6. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду

1. Вплив гносеологічних засад античного світосприйняття на західноєвропейську філософську думку.
2. Теоцентрична спрямованість середньовічної філософії
3. Історичний час в Античності та Середньовіччі
4. Культ подвижництва у світоглядних орієнтаціях Середньовіччя
5. Морально-етична спрямованість світогляду Середньовіччя

Тема 7. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу

1. Синтез духовних досягнень античності та Середньовіччя у світоглядних засадах Нового часу.
2. Індивідуалізм, раціоналізм та утилітаризм як домінантні принципи світогляду Нового часу.
3. Антропоцентризм як шлях до духовного самовдосконалення особистості.
4. Світоглядні орієнтири новочасної науки.

Тема 8. Світоглядні орієнтації представників німецької класичної філософії

1. Докритичний період розвитку філософії І.Канта
2. Межі розуму у І.Канта.

3. Моральний імператив І.Канта.
4. Науковчення Й.Г. Фіхте та парадокси свободи.
5. Натурфілософія Ф.В.Шеллінга.
6. Тотожність свободи та необхідності у філософії мистецтва Ф.В.Шеллінга.
7. Абсолютний ідеалізм Г.В.Ф.Гегеля.
8. Діалектика Г.В.Ф.Гегеля.
9. Антропологічна філософія Л.Фейєрбаха.

Тема 9. Українська філософська думка в контексті європейського філософського процесу

1. Ідейні передумови формування філософської думки в епоху Київської Русі
2. Розвиток філософсько-політичних ідей в епоху раннього Передвідродження та українського гуманізму
3. Специфіка філософської думки в Києво-Могилянській академії
4. Основні філософські ідеї Г.Сковороди
5. Академічна та університетська філософія в Україні: проблемне поле
6. Напрями філософських пошуків в Київській духовній академії

Тема 10. Українська національна ідея як філософська проблема

1. Формування української національної ідеї.
2. М. Костомаров, П. Куліш, М. Драгоманов.
3. Світоглядні ідеї Т.Шевченка.
4. І. Франко про розвиток української національної ідеї.
5. Література як засіб філософствування у творчості Лесі Українки
6. Філософська спадщина В.Липинського
7. Ідеї української національної еліти у творчості Д.Донцова

МОДУЛЬ III. ГУМАНІТАРНІ ВІЗІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Завдання для самостійної роботи – два творчих есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем.

Тема 11. Поняття філософського дискурсу

1. Текст-контекст-дискурс.
2. Філософування як діалог: комунікативна природа дискурсу.
3. Філософія і світогляд.
4. Що таке раціональність?
5. Типи раціональностей.
6. Специфіка філософської раціональності.
7. Ознаки постнекласичної раціональності.

Тема 12. Сучасний філософський процес

1. Загальна характеристика суспільно-політичного життя, науково-технічного прогресу і духовної культури ХХ століття.
2. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії.
3. Основні риси сучасної філософії: практицизм, еволюціонізм, релятивізм,
4. Конкуренція раціоналізму та ірраціоналізму, сциєнтизму та антисциєнтизму в сучасній філософії.
5. Аксиологічна забарвленість філософського знання.
6. Поняття філософського процесу.
7. Основні «повороти» мейнстріму сучасної філософії.
8. Місце української національної філософії в історії світової філософської думки.
9. Перспективи розвитку філософського знання в ХХІ столітті.

Тема 13. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм

1. Історичні умови виникнення позитивістської філософії. Загальні риси «першого позитивізму» (О. Конт, Г. Спенсер, Дж.С. Міль).
2. Характеристика емпіріокритицизму.
3. Основні ідеї представників Віденського гуртка.
4. Філософія лінгвістичного аналізу Л. Вітгенштейна. Аналітична філософія.
5. Томас Кун. «Структура наукової революції».
6. Сучасна філософія науки та її представники.
7. Марксизм та неомарксизм: методологічна близькість і політична дистанція. Економічна картина світу К. Маркса та її зв'язок з принципами нової політичної філософії.
8. Неомарксизм як соціальна філософія. Проблема відчуження людини і її розв'язання.
9. Франкфуртська філософська школа. Т. Адорно, Г. Маркузе.
10. Комунікативна філософія Ю. Габермас і К.-О. Апель.

Тема 14. «Філософія життя». Феноменологія. Екзистенціалізм. Герменевтика

1. Феноменологічна традиція сучасної філософії. Феноменологічний метод (М. Шелер, Н. Гартман, П. Рікер, Ж.П. Сартр, М. Мерло-Понті).
2. Гусерліанський проект філософії як строгої науки.
3. Феноменологічний ідеалізм М. Гайдегера і Г. Шпета.
4. Екзистенціалізм як філософія людського існування.
5. Людина в умовах відчуження, соціальних криз, граничних ситуацій.
6. Проблема свободи людини в екзистенціалізмі.
7. З. Фройд і його школа. Людина і культура з точки зору психоаналізу.
8. «Гуманістичний психоаналіз» Е. Фромма. Психоаналіз і психосинтез.
9. Загальна проблема й історичні коріння герменевтики. Ф. Шлейєрмахер.
10. Герменевтичне коло. В. Дільтей.

11. Проблеми герменевтики в творчості М. Гайдегера. Онтологічна герменевтика Х.Г. Гадамера.
12. Онтологічно-гносеологічна герменевтика П. Рікера.

Тема 15. Структуралізм і постструктуралізм

1. Структуралізм. Ф. де Соссюр. Р. Якобсон. К. Леві-Стросс, Ж. Лакан.
2. «Археологія знання» М. Фуко.
3. Семіотика культури. Ю. Лотман і Тартуська школа семіотики.
4. Постструктуралізм. Ж. Делез. Ж.Ф. Ліотар.
5. Проблема інтертекстуальності. Деконструкція.
6. Методологічні настанови постмодернізму.
7. Розуміння істини в постмодерністській філософії.

6.3. Критерії оцінювання завдань для самостійної роботи

- 5 балів – відмінно, аспірант глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, послідовно, грамотно оформив самостійну роботу, додав ілюстративний матеріал, що повністю відповідає змісту роботи.
- 3-4 бали – добре, аспірант твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей при відповіді на поставлені питання самостійної роботи.
- 1-2 бали – задовільно, аспірант знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності при оформленні та відповіді на поставлені питання самостійної роботи.
- 0 балів – незадовільно, аспірант не знає матеріалу, допускає істотні помилки при оформленні та відповіді на поставлені питання самостійної роботи.

6.4. Форми проведення підсумкового контролю та критерії оцінювання

Підсумковий контроль проводиться у вигляді екзамену з урахуванням результатів поточної успішності з трьох модулів дисципліни «Актуальні проблеми гуманітарного знання».

Питання до іспиту:

1. Філософування як діалог: комунікативна природа дискурсу.
2. Метафізичний і філософський способи мислення.
3. Дискусія про предмет філософії. Проблема відношення людини до світу.
4. Раціональний метод осягнення світу.
5. Основні риси сучасного філософського процесу. Поняття філософської парадигми.
6. Світогляд як спосіб орієнтації людини у системі життєвих цінностей та пріоритетів і як життєва позиція.
7. Основні концепції генезису філософії. «Осьовий час» К. Ясперса.
8. Передумови виникнення філософії у Стародавній Індії.
9. Специфіка філософування у Стародавньому Китаї.
10. Передумови виникнення давньогрецької філософії.
11. Фундаментальні аспекти Східного і Західного світогляду.
12. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду.
13. Формування принципу активності у філософії Нового часу.
14. Антропоцентризм світогляду епохи Відродження.
15. Гносеологічні засади світогляду Нового часу. Емпіризм і раціоналізм.
16. Світоглядні орієнтації представників німецької класичної філософії.
17. Людиновимірність розвитку східного і західного типів мислення.
18. Українська філософська думка в контексті європейського філософського процесу
19. Українська національна ідея як філософська проблема.
20. Проблема цивілізаційного діалогу Сходу і Заходу в історико-філософській спадщині.
21. Класифікація філософсько-світоглядних парадигм сучасності.
22. Позитивістська парадигма сучасності.
23. Марксизм та неомарксизм: методологічна близькість і політична дистанція.
24. Сучасна комунікативна філософія.
25. Соціокультурні та світоглядні джерела «філософії життя».
26. Феноменологія Е. Гусерля та його послідовників.
27. Екзистенціалізм як філософія людського існування.
28. Загальна проблема й історичні коріння герменевтики.
29. Загальна оцінка сциєнтистських парадигм сучасної філософії (прагматизм, неокантіанство, неогегельянство), їх переваги та недоліки.
30. Структуралізм, постструктуралізм, постмодернізм.

6.6. Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела

1. Августин Аврелій. Творіння. Київ : Вид. від. Укр. Православ. Церкви Київ. Патріархату, 2016. 589 с.
2. Адо П. Що таке антична філософія? / з фр. пер. С. Йосипенко. Київ : Культур. Асоц. "Новий Акрополь", 2014. 425 с.
3. Александрова О. В.. Філософія Середніх віків та доби Відродження : Підручн. Київ : ПАРАПАН, 2002. 169 с.
4. Боецій С. Розрада від філософії / пер. А. Содомора. Київ : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2002. 146 с.
5. Вступ до філософії у конспективному викладі : Навч. посібн. для студ. та аспірантів вузів / авт.-укл. Г. П. Балабанова [та ін.] ; ред. Г. І. Волинка, Ю. О. Федів ; ІСДО, УДПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ : [б.в.], 1995. 184 с.
6. Вступ до філософії. Історико-філософська пропедевтика : Підруч. для студ. вищих закладів освіти / Г. І. Волинка [и др.] ; ред. Г. І. Волинка. Київ : Вища школа, 1999. 623 с.
7. Вступ до філософії: онтологія людини : Навч. посібн. для студ. вузів / В. Г. Нестеренко; Міжнародний фонд "Відродження". Київ : Абрис, 1995. 336 с.
8. Гегель Г. Основи філософії права, або природне право і державознавство / пер. з нім. Р. Осадчук, М. Кушнір ; ред. П. Соколовський. Київ : Юніверс, 2000. 329 с.
9. Гегель Г. Феноменологія духу / пер. П. Тарашук. Київ : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2004. 548 с.
10. Еразм Роттердамський. Похвала Глупоті. Київ : Основи, 1993. 320 с.
11. Кант І. Критика практичного розуму / пер. з нім., примітки, післямова І. Бурковський. Київ : Юніверс, 2004. 239 с.
12. Кант І. Критика чистого розуму / пер. з нім. та прим. І. Бурковський. Київ : Юніверс, 2000. 502 с.
13. Кремень В., Ільїн В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. Київ: Книга, 2005, 528 с.
14. Кримський С. Запити філософських смислів. Київ: Видавець ПАРАПАН, 2003. 240 с.
15. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. Мюнхен-Львів, 1995. 164 с.
16. Лузан А. О. Вступ до філософії: навч. посібн. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 135 с.
17. Лютер М.. Малий катехізис Мартіна Лютера і християнське вчення / пер. з нім. Р. Ковасіні, В. Горпинчук. Львів : Стрім, 1995. 286 с.
18. "Новий Органон" (1620) та університетська філософія. До 400-річчя виходу трактату "Новий Органон" Френсіса Бекона: матеріали міжнар. наук. конф., 18-19 груд. 2020 р., м. Харків / [ред. кол.: Карпенко І. В. та ін.] ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Філософ. ф-к, Каф. теорет. і практ. філософії ім. проф. Й. Б. Шада. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. 159 с.
19. Петрушенко В. Л. Епістемологія як філософська теорія знання. Львів: Вид-во Держ. ун-ту "Львівська політехніка", 2000. 296 с.

- 20.Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій: Навч. посібн. 2-ге вид., випр. і доп. Львів: Новий світ-2000, 2002. 544 с.
- 21.Причепій, Є.М. Філософія: Підручн. / Є.Причепій, А.Черній А, Л.Чекаль. Київ: Академвидав, 2006. 592 с.
- 22.Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. Київ: Основи, 1995. 759 с.
- 23.Рижак Л. Філософія як рефлексія духу. Навч. посібник. Львів: Вид.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 640 с.
- 24.Сморж, Л.О. Філософія : Навч. посібн. Київ : Кондор, 2011. 414 с.
- 25.Татаркевич В. Історія філософії. Львів : Свічадо, 1997 . Т. 1 : Антична і середньовічна філософія / пер.з пол. А. Шкраб'юк. [Б. м.] : [б.в.], 1997. 456 с.
- 26.Тома Аквінський. Коментарі до Арістотелевої "Політики" / пер. О. Кислюк. Київ : Основи, 2000. 796 с.
- 27.Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремініь, В. В. Ільїн. Київ: Книга, 2005. 387 с.
- 28.Філософія: Навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П.Андрущенко та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. 7-те вид., випр. і доп. Київ: Вікар, 2010. 455 с.
- 29.Філософія: Підручн. для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л.В.Губерського. Харків: Фоліо, 2013. 510 с.
- 30.Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення) : Навч. посіб. / за ред. Л.В.Губерського. Київ: Знання, 2009. 624 с.
- 31.Філософія: Підручн. для студ. вищих закладів освіти / І. В. Бичко [та ін.]. 2. вид., стер. Київ : Либідь, 2002. 408 с.
- 32.Філософський енциклопедичний словник / Ред.: Шинкарук В.І. та ін.; Нац. Акад. наук України; Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди. Київ: Абрис, 2002. 751 с.
- 33.Фома (Тома) Аквінський . Сума теології / пер. з латин. П. Содомора. Львів : Сполом, 2010 . Кн. 1 : Про Бога. Питання 1-43. 2010. 518 с.
- 34.Хрестоматія з історії європейської філософії : Навч. посібн. / під заг. ред. В.Л. Петрушенка. Львів : Новий Світ-2000, 2013. 570 с.
- 35.Чижевський Д. Історія філософії: конспект лекцій. Мюнхен : УАПЦ, 1947. Ч. 1 : Антична філософія = The History of the Greek Philosophy. 1947. 44, [1] с.

Англомовні джерела

1. Agassi J, Jarvie IC. The Problem of Analytic Philosophy. *Philosophy of the social sciences*, 2019, 49 (5), pp.413-433.
2. Bramall S. Understanding philosophy in communities: The spaces, people, politics and philosophy of Community philosophy. *Philosophy and commu: theories, practices and possibilities*, 2020, pp.3-14.
3. Gatley J. The Educational Value of Analytic Philosophy. *Journal of the American Philosophical Association* 2021. 7 (1), pp. 59-77.
4. Gordana Dodig-Crnkovic, Marcin J. Schroeder. Contemporary Natural Philosophy and Philosophies. *Philosophies*, 2018, 3(42), pp.2-4; <https://doi.org/10.3390/philosophies3040042>

5. He S, Pan Y, Zhang N, Qian Z. The Educational Significance of Ancient Philosophy and the Reconstruction of Its Contemporary Value. *Jahrbuch der berliner museen*, 2018, 60 (1), pp.48-54. 41.
6. Lim D. Experimental philosophy and philosophy of religion. *European journal for philosophy of religion*, 2017, 9 (3), pp.139-158.
7. Mollgaard E. The Uneasy Relation between Chinese and Western Philosophy. *Journal of comparative philosophy*, 2021, 20 (3), pp.377-387.
8. Sorell T. Experimental philosophy and the history of philosophy. *British journal for the history of philosophy*. 2018, 26 (5), pp.829-849.
9. Stoljar D. Philosophy as Synchronic History. *Journal of the American*
10. *Philosophical Association*. 2021, 7 (2), pp.155-172.
11. Wu K., Brenner J. Philosophy of Information: Revolution in Philosophy. Towards an Informational Metaphilosophy of Science. *Philosophies*. 2017, 2, pp. 1-30.

ДОДАТОК
до модуля І СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКИХ
СИСТЕМ

***Семінар 1. Особливості формування філософського знання як взаємодіалогу
філософських учень***

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Сутність філософського знання.
2. Головне завдання філософії.
3. Особливості діалектичного та метафізичного способу мислення.
4. Особливості філософського знання у гуманітарній системі знань.
5. Діалогічна природа філософії: взаємодія традицій, парадигм і культурних контекстів.
6. Відмінність філософського та наукового способів осмислення дійсності.
7. Сучасні тенденції інтеграції філософських напрямів у глобальному інтелектуальному просторі.

II. Проблемна дискусія.

- Чи можна розглядати філософію як форму суспільного діалогу про сенс буття?
- Яким чином різні філософські школи впливають на взаємне осмислення понять істини, свободи та цінності?
- Чи можливий універсальний тип філософського мислення у сучасному світі?

***Семінар 2. Історичні засади формування світоглядної системи
філософського знання***

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Особливості міфологічного світогляду.
2. Табу як основа формування первісної моралі.
3. Походження, проблематика філософії як світогляду.
4. Сутність філософської рефлексії.
5. Перехід від міфологічного до раціонального типу мислення: причини та наслідки.
6. Символічний вимір міфу як джерело філософських понять і категорій.
7. Роль релігії та моралі у формуванні ранніх світоглядних систем.

II. Проблемна дискусія.

- Чому філософія виникає саме як форма критичного осмислення міфу?
- Яким чином табу і сакральне вплинули на розвиток морального мислення?
- Чи можна вважати міфологічну свідомість «першою філософією» людства?

***Семінар 3. Особливості філософського мислення представників
давньогрецької досократичної філософії***

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Наукова періодизація античної філософії.
2. Особливості становлення давньогрецького філософського мислення.
3. Світоглядні принципи формування давньогрецької філософії.
4. Проблематика досократичної філософії.
5. Концепції першооснови світу у вченнях досократиків.
6. Природа, космос і людина в ранньогрецькому філософському світогляді.
7. Вплив досократичної філософії на подальший розвиток античного раціоналізму.

II. Проблемна дискусія.

- У чому полягає новизна мислення досократиків порівняно з міфологічною традицією?
- Як розуміння першооснови світу визначає філософські погляди кожного мислителя?
- Чи можна вважати досократичну філософію початком наукового мислення?

ДОДАТОК до модуля II СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ МОДЕРНУ
Семінар 1. Етико-психологічний символізм західноєвропейського середньовічного світогляду.

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Сакральне у західноєвропейському середньовічному світосприйнятті.
2. Містичний досвід осягнення реальності у західноєвропейській чернечій традиції.
3. Співвідношення віри і розуму у світоглядних системах Середньовіччя.
4. Символ як засіб пізнання божественного та духовного у середньовічній культурі.
5. Роль алегорії, метафори та міфу у формуванні морально-психологічних уявлень доби.
6. Образ людини у середньовічній теології: гріх, спокута, спасіння.

II. Проблемна дискусія.

- У чому полягає морально-психологічний сенс середньовічного символізму?
- Як віра визначає межі раціонального пізнання у філософії Середньовіччя?
- Як філософія у європейському Середньовіччі перетворилася на служницю богослов'я?

Семінар 2. Людиновимірність світогляду епохи Відродження та гносеологічні засади світогляду Нового часу

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Світоглядні орієнтири епохи Відродження: основні чинники формування
2. Раціоналізм як основа світоглядних орієнтацій Нового часу
3. Методологічні засади і світоглядні принципи новочасної науки

4. Антропоцентризм і гуманізм як філософські засади європейського Ренесансу.
5. Формування нового ідеалу знання: від середньовічного теологізму до експериментального методу.
6. Філософські ідеї Ф. Бекона, Р. Декарта і Б. Спінози в контексті пізнавальної революції.

II. Проблемна дискусія.

- *Як змінюється розуміння людини від середньовічної до ренесансної філософії?*
- *У чому полягає нова методологічна раціональність епохи Нового часу?*
- *Що таке філософські утопії та антиутопії?*

Семінар 3. Українська національна ідея як філософська проблема

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Соціально-політична ситуація в Україні першої половини XIX ст. та її впливна світоглядні орієнтири нації
2. Провідні ідеї представників Кирило-Мефодіївського товариства: М. Костомарова, П. Куліша.
3. Концепція національного відродження М. Драгоманова
4. Світоглядні і політико-ідеологічні погляди І. Франка та Л. Українки.
5. Ідея національного самовизначення українського народу у творах М. Грушевського та В. Винниченка.
6. Політико-ідеологічні концепції Д. Донцова та В. Липинського.

II. Проблемна дискусія.

- *Що таке громадянсько-національна ідентичність: коли люди усвідомили свою національну приналежність?*
- *У чому особливості формування та розвитку української національної ідеї?*
- *Які ідейні причини поразки реалізації ідеї української державності в 20-р.р. минулого століття?*

ДОДАТОК

до модуля III ГУМАНІТАРНІ ВІЗІЇ ПОСТМОДЕРНУ

Семінар 1. Сучасний філософський процес

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Поняття філософського процесу. Перспективи розвитку філософського знання в XXI столітті.
2. Характеристика суспільно-політичного життя, науково-технічного прогресу і духовної культури XX століття, їх відображення в філософській думці.
3. Основні «повороти» мейнстріму сучасної філософії: антропологічний, когнітивний, лінгвістичний, постмодерністський.

II. Проблемна дискусія.

- *Який зміст поняття «філософсько-світоглядна парадигма»?*
- *Яка класифікація філософсько-світоглядних парадигм сучасності?*
- *Що таке аксіологія та аксіосфера?*
- *Які основні положення теорії цінностей?*
- *Що таке симулякри і симуляція та навіщо ми втікаємо у віртуальну реальність?*

Семінар 2. Позитивістська парадигма сучасності. Марксизм та неомарксизм

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Історичні умови виникнення та етапи еволюції позитивістської філософії.
2. Постпозитивізм і його представники: К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд.
3. Умови виникнення, основні принципи та напрями еволюції класичного марксизму.
4. Світоглядні підстави філософії неомарксизму. Неомарксизм як соціальна філософія: Т. Адорно, Г. Маркузе, Ю. Габермас.
5. Сучасна комунікативна філософія.

II. Проблемна дискусія.

- *Проблема вибору в ситуації абсурду або виклику як одна із ключових філософських проблем екзистенціалізму. Чи приречена людина на помилковий вибір?*
- *Як формувалася ідея громадянського суспільства у філософських студіях?*
- *У чому сутнісний зміст расизм як виправдання імперіалістичних воєн і колоніалізму у новітній час?*
- *Як співвідносяться глобалізація і національні культури у новітній час?*

Семінар 3. Структуралізм і постструктуралізм

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Структуралізм. Ф. де Соссюр. Р. Якобсон. К. Леві-Стросс. Ж. Дерріда.
2. Постструктуралізм. Ж. Делез. Ж.Ф. Ліотар. Проблема інтертекстуальності. Деконструкція.
3. Постмодернізм. Ж. Батай. Ж. Бодрійяр. Р. Рорті. Методологічні настанови постмодернізму. Філософія поверхні. Різوما. Розуміння істини. Бунт проти влади мови і дискурсу. Відмова від метанаративів.

II. Проблемна дискусія.

- *Як співвідносяться істинність і правда в інформаційному суспільстві?*
- *У чому зміст поняття постправди?*
- *У чому суть філософських учень про масове суспільство?*
- *Чому сучасне людство обрало демократію і чи існують альтернативи їй?*
- *У чому сутність мережевої концепції свідомості?*